

Forandring af den institutionelle fremstilling af unge stofmisbrugere

Morten Nissen, Psykologi, Københavns Universitet

&

Unna Madsen, U-Turn / Københavns Kommune

Almen introduktion (MN)

Når jeg nu fandt på denne mærkelige overskrift, så bliver jeg nødt til at bruge de første minutter på at forklare hvad den betyder.

Hvad er nu det med institutionel fremstilling?

Hovedindfaldsvinklen er ikke alene at begreber som fx misbrug bestemmes i praksis, men også at vi fremstiller os selv som mennesker i samme proces. "Fremstilling" betyder gengivelse og fremføring – men det betyder også produktion, frembringelse. Institutioner med deres målgrupper, problembestemmelser, standarder, vidensfelter, teknologier, lokaler, professioner osv., udgør objektive kulturelle former som vi tænker og håndterer – og derved skaber – os selv og hinanden med.

Idéen er meget beslægtet med teorien om "stempling" – men også forskellig fra den: Dels betragtes "fremstilling" her som en helt almen og ikke nødvendigvis negativ proces, dels opfattes den som påvirkelig, og dels indebærer det at man løbende skaber objektive vilkår og strukturer, som bliver nogle andre end man forudså, og som man så må forholde sig til på ny.

Her sagt lidt poetisk af en amerikansk litterat:

Idet et givent objekt genskaber sin skaber, nødvendiggør det selv en ny handling der objektiverer en projektion: Mennesket, tyngt af vægt, skaber en stol; stolen genskaber ham som vægtløs; og nu projicerer han dette nye vægtløse selv over i nye objekter, billedet af en engel, tegningen til en flyvemaskine."

Scarry, E. (1985) *The Body in Pain*, 321

Det indebærer at selvforholdet fundamentalt er *formidlet*:

◆ gennem kulturelle former

(også kaldet /objekter / begreber / diskurser / sociale symboler / rammer / teknologier /oma.....)

◆ gennem fællesskaber Det er m.a.o. en stadig social proces, der skaber identitet, ansvar, selvbevidsthed og andet, som indebærer et selvforhold.

Unge stofmisbrugere, og deres ungdom og deres stofmisbrug, fremstilles masser af steder og på mange måder af mange aktører. Det sker på ungdomsværelserne og til festerne, i klubberne og ikke længere så meget på Christinia mere som førhen, men det sker indimellem hos politiet, og det sker i TV og i ungdomsblade, på hjemmesider og i sange. Det gøres på forskellig vis af de unge stofmis-

brugere selv, af dem der vil og dem der netop ikke vil være med til at ryge al den hash, af de forældre, der har eller ikke har føling med deres børn, af brugerforeninger og selvhjælpsgrupper, og af professionelle specialister og forskere.

Institutioner danner fællesskaber og udgør kulturelle former, rammer. Til institutioner hører bestemte identiteter, regler, metoder. Blandt dem har de offentlige institutioner som varetager uddannelse og sundhed, og især dem der forholder sig til sociale forhold, et særligt helhedsmæssigt ansvar, der gør at de må overveje hvad det er de fremstiller.

Selvom der ikke er nogen tvivl om, at dem, man kan kalde "unge hashmisbrugere" bliver fremstillet som et virkeligt fænomen, i kød og blod, der kalder på en ansvarlig indsats, så er der ikke nogen naturlov som dikterer at de skal behandles på en særlig institution for unge misbrugere. Og hvis man gør det, så er man både med til at fremstille med på det som et særligt afgrænset fænomen, og at give det en særlig udformning; begge dele kan man fx se i statistikken med den eksplosive stigning i antallet af stofmisbrugere i behandling fra 1996 til 2004, som blandt andet i høj grad tilskrives mange unge hashrygere, og dvs. at mange defineres som hashmisbrugere og der er behandlingstilbud til dem som sådan.

Og hvorfor taler vi så nu om "forandring"?

Historisk set var alt stofmisbrug – i 1960'erne og de tidlige 1970'ere – et ungdomsfænomen, og det var bl.a. derfor det blev løsrevet fra psykiatrien, eller delvist løsrevet, og blev et socialt forhold. De tidlige institutioner prøvede at være gearede til subkulturer, sociale eksperimenter og ungdomsoprør. Da det fadede ud i 1970'erne, var det så fordi en restgruppe af hippierne blev ældre, som det ofte siges, eller var det måske også fordi behandlerne blev mere professionelle – og i øvrigt selv ældre - og derfor tænkte mere på personlighedstyper og terapiformer end på ungdomsmiljøer og politisk frigørelse (i delvis modsætning fx til i Sverige)? I 1980'erne var det allerede en anakronisme at misbrugsbehandling formelt hørte under amtsungdomscentre og ungdomsdefineret lovgivning. Med metadonbehandlingens fremmarch blev de sidste rester af ungdom skilt ud og bundfældede sig, så jorden var beredt for 1990'ernes retro-mediebølger med heroinrygere, partystoffer og hashklubber og med et hjælpesystem, der slet ikke var beredt til at håndtere disse mærkelige, denne gang korthårede, unge.

Med først Baghuset i 1993 og siden Kridthuset et par år efter blev der eksperimenteret med særlige institutioner eller afdelinger for unge stofmisbrugere i det kommunale system, og Klub 47's busprojekt var også til en vis grad rettet mod en yngre målgruppe. Men de døde ud og fik ikke egentlig opbakning og betydning, og karakteristisk for perioden var de egentlig ikke. Det var snarere Døgnkontaktens og Tjek-Punkts opsøgende og holistiske ungdomsorientering og rådgivning, og Sjakkets storstilede iscenesættelse af ungdomsmiljøer, ung-til-ung kampagner og nedbrydning af grænsen mellem forebyggelse og behandling i deres udadvendte samarbejde med ungdomsgrupper.

I 1999 blev det direkte og tydeligt formuleret som policy, at unges misbrug skulle ses i et ungdomsperspektiv, og at

"Ses problemstillingen ud fra ungdomskulturen og med de føromtalte perspektiver, skal strategien i forhold til unge og misbrug først og fremmest indlejres i det sociale arbejde der i forvejen udføres omkring de unge. Lidt frækt udtrykt skal det sniges ind ad bagvejen"

Denne policy var slet ikke udtryk for, at man inde i Bernstorffsgade ikke var klar over, at der var storstilede fremstillinger af unge stofmisbrugere i fuld gang om ørerne på dem. Men man ville for-

hindre, at problemerne blev udstødt til en enkelt institution, at de blev fastlåst dér, og at de unge blev stemplet med en identitet som misbrugere.

Det rigtigt interessante er så nu, at den selvsamme tankegang og de selvsamme intentioner stadigvæk gør sig gældende – og endda forvaltet af de selvsamme personer – men på det tilsyneladende stik modsatte grundlag, nemlig en specialiseret institution for unge stofmisbrugere.

Når vi derfor nu taler om "forandring" af den institutionelle fremstilling af unge stofmisbrugere, er det derfor på 2 måder: 1) Forandring ift at snige problemet ind ad bagvejen og ift at møde de unge under andre overskrifter end deres (hash-)misbrug. 2) Ambitioner om forandring ift den traditionelle måde at tænke institution og institutionelle løsninger på.

Hvad er U-Turn? (UM)

U-turn er Københavns Kommunes nyåbnet rådgivnings- og behandlingstilbud til unge mellem 15-24 år.

U-turn ligger i hjertet af København i Studiestræde 47. U-turn har følgende tilbud:

Bredt rådgivningstilbud

Rådgivningen har åben dør og telefonlinie tirsdag 12.00-20.00, onsdag 12.00-16.00, torsdag 12.00-20.00.

Målet er, at det skal stå klart for såvel den unge, deres forældre, som andre professionelle, som omgiver de unges liv, hvor de kan henvende sig for råd og vejledning i forhold til unge med misbrugsproblemer. Tilbudet skal dels være meget konkret i sin rådgivning omkring den enkelte unge, dels kvalificerende i forhold til alle de steder, som aktuelt og fremover vil arbejde med unge misbrugere. Målet skal være at kvalificere medarbejdere, så de lærer af opfange signaler fra de unge, som har et begyndende misbrug af rusmidler (tidlig opsporing). Endvidere skal målet være at bearbejde den afmagt og berøringssangst, som ofte hersker de steder, som arbejder med unge.

Rådgivningen skal udvikle kurser, levere undervisning og lave konferencer med unge og misbrug som tema. Endvidere skal der tilbydes rådgivende konsulentfunktion.

Fleksibelt behandlingstilbud

Misbrugende unge

U-turn vil fra årsskiftet kunne tilbyde en "turfunktion". Målgruppen er socialt udsatte unge primært under 18 år, som har brug for et ophold udenfor byen uden stoffer. Der skal være en plan for hvad der skal ske efter turen, eksempelvis døgnophold. U-turn støtter de unge efter turen.

Mål – at de unge får en mulighed for en stoffri start på eksempelvis et døgnophold, en anbringelse i hybel, et dagbehandlingsforløb – eller mhp at

kunne fastholde den unge i behandling i U-turn eller på en døgninstitution/ familiepleje/opholdsted ect.

Hashmisbrugere – primært under 18 år - daggruppe

De unge tilbydes et dagbehandlingsforløb med aktiviteter, undervisning, fysisk træning og megen voksenstøtte (samtaler, adfærdstræning m.v.) i gruppeforløb med 6 unge i hver gruppe. I de 2 første måneder hentes de unge hver dag om morgenen, derefter følger forløb på ca. 4 måneder med en forventet efterbehandlingsperiode på 3-6 måneder, hvor de unge stadig følges af de voksne.

Hashmisbrugere – primært over 18 år - aften-gruppe

Målgruppen er unge primært over 18 år (under 24 år) som har et problem-givende brug af stoffer (primært hash). Fortrinsvis for unge, der er i gang med arbejde/uddannelse eller skal starte på aktivering/revalidering.

Denne gruppe unge tilbydes ambulante gruppeforløb, hvor de unge mødes to gange ugentlig i en periode på 4 måneder med efterfølgende individuel forankring, hvor de voksne sikrer de unges videre forløb m.h.t. en "meningsfuld hverdag". Målet er at de unge bliver stoffri eller med reduceret forbrug.

Individuel behandling

Målgruppen er socialt udsatte unge mellem 15-24 år, som har brug for samtalebaseret støtte. Individuel behandling kan også tilbydes unge, som er i fare for social udstødning. Unge som ikke ønsker gruppebehandling. Målet er stof-frihed eller stærkt reduceret forbrug.

U-turn skal over tid udvikle:

➤ **Videnscenter**

Stedet skal være et videnscenter på området, have fingeren på pulsen, skabe holdningsdiskussioner, levere informationer, skabe dialog og debat i forhold til forældre og institutioner.

➤ **Ungemiljø**

Som noget afgørende, skal stedet over tid udvikle sit eget "ungemiljø". De unge skal være med til at præge stedet, inspirere og udvikle både behandlingsdelen og rådgivningen. De unge skal involveres i rammer, mål og midler.

Spørgsmål til U-Turn – indgang til en dialog (MN & UM)

På baggrund af de teoretiske og historiske perspektiver har vi nu tænkt os at skitsere de kritiske spørgsmål, som man kan stille til U-Turn, og de svar, som det her ved starten er muligt at give på dem.

Præmissen er en stor ydmyghed ift hvad der er det rigtige at gøre – og at sige og skrive.

At U-Turn er ganske nyt og støvet slet ikke har lagt sig, mange overraskelser er lige om hjørnet.

At nogle teoretiske spørgsmål kan være relevante i generel forstand, men hvad de egentlig peger på i praksis er vi kun lige begyndt at diskutere. Nyttens ved denne øvelse kan være at skære en ridse i rælingen dér hvor vi sænker kirkeklokken ned i vandet – altså en "benchmarking" – som et slags afsæt både for at skærpe fremtidige forskningsmæssige spørgsmål og for at vurdere den praktiske udvikling af institutionen og de erfaringer der gøres.

U-Turn betragtes her som en prototype, et model-projekt, dvs. en model af tidens forhold – i en tid hvor lignende institutionelle fremstillinger sker i andre amter og byer – og måske også en model for fremtidens arbejde, ...en model der selv fremstilles på mange måder, bl.a. her på denne temadag.

1. Udstødelse

Spørgsmål:

- a) Forholdet til øvrige institutioner, indsatser – faren for at rusmiddelbrug / misbrug bliver tabuiseret, udstødt m.v. – tabt af syne som alment problem for unge, ansvarsfralæggelse hos alle andre end eksperterne. Man ser igennem fingre indtil det bliver for meget, så overlader man / henviser til U-Turn. Hvordan kan U-Turn opnå at hele feltet af institutioner forholder sig til og støtter op om de unge her?
- b) Eller for dem der ikke henvises men selv kommer: Forudsætter U-Turn "motivation" – altså at man allerede har løst misbrugets centrale problem: At erkende det? Hvad så med dem der ikke er "motiverede"?
- c) Kan U-Turn arbejde aktivt opsøgende (i ungdomsmiljøer og netværker, på gadeplan m.v.) eller er det henvist til hvordan andre definerer det abstrakt som specialistrydelse?

Svar:

a) Der er ingen fare for, at problemerne med hash bliver lagt på hylden på ungeinstitutionerne – de har gennem de senere år tvært i mod i-tale-sat problemet. Men de har også i-tale-sat en afmagtsfølelse – for hvad gør man? Jeg kan godt forstå, at det er svært på en institution, at vide en ung ryger måske 5 gr. hash om dagen, hvis man ingen redskaber har til at gøre noget ved det. Jeg kan godt forstå, at institutionerne har svært ved at tackle det problem, at deres unge ryger hash samtidig med at det er forbudt. Udfordringen for U-turn bliver sammen med institutionerne, at hjælpe de unge, udvikle redskaber til at medarbejderne kan håndtere problemstillingen på nye måder. Vi kalder det "den lærerende organisation" – vi snakker om hvor vigtigt det er, at vi kommer ud af huset i Studiestræde – ud og handle sammen med vores kollegaer på lokalcentrene og på institutionerne – vi kunne måske lave en daggruppe i et lokalområde! Vi kan tage en ung fra en døgninstitution med på tur for at give den unge en "ny start" på institutionen uden hash...

b) Skal de unge være motiveret for at være i U-turn – ja til en vis grad – motivationen vil være mindst hos de yngste – og størst hos de ældste – vi skal balancere vores indsats, så vi både får den unge til at forholde sig til sit stofforbrug og til sit øvrige liv. Hvis vi tager de yngste er der formodentlig 200 unge under 18 år i vores målgruppe – unge med store sociale problemer med et problemgivende hashforbrug – vi skal finde de unge, som er mest motiveret til at forholde sig til sit hashforbrug, men det betyder ikke, at vi ikke også sammen med lokalcentret skal forholde os til de fire ben som alt ungearbejde i København er bygget op på, nemlig en meningsfuld hverdag (arbejde/uddannelse), stabil bolig, voksne/netværk, en aktiv fritidssituation. Evt. eksempel.

Måske er der ikke så meget misbrug – måske er det snarere overforbrug, som løser sig selv, ved den rigtige støtte til at løse de centrale problemer i den unges liv – måske skal den unge slet ikke "er-

kende sit misbrug”, men blot opleve, at det pludselig ikke fylder så meget i livet fordi andet fylder mere. Det er jo interessant, at Spydspidsen, som er et arbejdsprojekt i København for de meget marginaliserede unge, oplever, at ud af 100 unge havde _ misbrugsproblemer - _ af dem reducerede kraftigt eller holdt helt op med hash, ”blot” ved at få arbejde kombineret med en tæt voksenstøtte – uden der blev talt om misbrug eksplicit.

c) Det er ikke U-turns opgave at arbejde aktivt opsøgende. De lokale ungerådsgivninger i bydelene har denne opgave. Tjekpunkt har denne opgave på Vesterbro og på Christiania – vi skal nok være opsøgende på den indirekte måde – det skal sprede sig fra mund til mund mellem de unge, hvad U-turn kan bruges til – vi skal have skabt et ungemiljø over tid, hvor ”gamle unge” kan få en rolle, og hvor frivillige unge kan få en rolle ift. misbrug og unge (det kan være lige fra kampagner, til holdningsdiskussioner, til lektiecafeer – vi er dybest set nok for fantasiforladte på dette felt – de unge skal netop være med til at udvikle dette).

2. Svaghedsorientering

Spørgsmål:

- a) Hvordan kan U-Turn undgå at interaktionen defineres ud fra de unges svaghed, sygdom, problem – hvilket de stærke nok kan klare fint, men de svagere vil hænge fast i? "Ressourcer" bliver nemt til "fravær af problemer" eller til utroværdige floskler, hvis ikke de unges faktiske styrker kan komme til udtryk og få betydning for samværet. b) Sætter man de svage til at hjælpe de svage? Eller kan U-Turn trække på eller inddrage mere blandede ungdomsmiljøer? c) U-Turn er med til at definere hashmisbrug som behandlingskrævende tilstand. Betyder det at U-Turn i praksis, ligesom pusherne efter Christinias rydning, blander hash og hårde stoffer og dermed gør "stepping-stone" tesen til virkelighed?

Svar:

a) U-turn skal behandle og rådgive mange forskellige unge. Dvs, vi har mange målgrupper. Men det er klart, at U-turn skal fokusere på den unges problem med hash og andre stoffer. Men fokus skal til enhver tid være hele den unge, og vi må tage udgangspunkt i hvor den unge er. Hvis den unge ikke selv tager udgangspunkt i sit forbrug af hash, ja, så skal det da undersøges om U-turn er noget for den unge eller om den unge eksempelvis skal have et arbejde gennem Spydspidsen. U-turn vil blive kendt som et sted der forholder sig til hash – vi har eksempelvis allerede haft en pige, som havde brug for støtte til at stoppe med hash i sin vej fra efterskole til gymnasium – hun blev hjulpet - gennem et kortvarigt anonymt rådgivningsforløb uden fokus på andre problemer

b) Du spørger om svage kan hjælpe svage. Hvem definerer stærke og svage. Gør du eller jeg. De unge vi nu har i daggruppen vil mange betegne som svage, men de er også unge som alle andre unge – med de samme drømme om fremtiden, og der er allerede eksempler på, hvordan en ung støtter en anden ung. En ung som er stoppet med at ryge hash, og som støtter en anden ung til at tage samme skridt. Men det er klart, at vi skal være opmærksomme på at gruppen af unge ikke trækker hinanden med ned.

c) Indtil videre er hash det absolut dominerende – og der er ingen tvivl om at hashforbrug kan udvikle sig til et behandlingskrævende misbrug – men behandlingen kan foregå på uendelig mange måder. Og vi må så se om vi kan udvikle den vare, som hjælper de mest trængende bedst muligt. Vi

er ydmyg overfor opgaven og finder sikkert aldrig sandheden. Og vi kan ikke gøre det alene. Det kræver et stort samarbejde med mange aktører, fordi vi skal arbejde med hele den unge.

3. Fastlåsthed

Spørgsmål:

a) U-Turn laver en målrettet indsats udøvet af specialister. En dokumentation og kvalitetssikring er under udvikling der refererer til et nationalt og internationalt netværk af specialister. Betyder det at det bliver vanskeligt at bevæge de problembestemmelser, som de unge definerer sig selv med? b) Kan man bevæge sig udover misbruget til de almene sociale problemer og muligheder i de unges liv? c) Kan man vende misbruget til en styrke (fx tegn på følsomhed, barske erfaringer osv.). Eller kan man lave projekter med de unge hvor selve misbruget spiller en mindre rolle, - når man selv som socialarbejder definerer sin identitet som misbrugsrådgiver? d) Kan man opnå indblik i og kontakt med ungdomsmiljøer hvor der er rusmidler og misbrug, men hvor dette ikke er overskriften på hvad man er og hvad man laver sammen?

Svar:

a) *Kan vi følge de problembestemmelser, som de unge selv definerer, spørger du, når vi nu følger internationale koncepter for dokumentation. Det er en problemstilling som vi skal være meget opmærksomme på – foreløbig forsøger vi med euroADAD, som konceptet hedder, i et halvt år, så må vi vurdere om det virkelig hjælper os i den målrettethed som vi ønsker at lægge i det individuelle arbejde – om det hjælper os til metodeudviklingen – det er for mig vigtigere end at kunne dokumentere, at så og så mange unge er blevet voldtaget, har været kriminelle, osv.*

Efter de unge er blevet interviewet får medarbejderne feedback – og straks derefter udarbejder medarbejderen sammen med den unge en fremtidsplan – fremtidsplanen rummer samme områder som er undersøgt i interviewet, men den unge bestemmer hvilke aspekter der skal arbejdes med – og både mål og ressourcer strækkes frem i fremtidsplanen – på den måde forsøger vi at sikre ressourcesynet, være løsningsfokuseret. Selve behandlingsfilosofien bygger på den systemiske tilgang, på empowerment og handlekraft

b) *Vi skal bevæge os ud over selve misbrugsproblematikken. U-turn er misbrugsbehandling i et ungdomsperspektiv – lidt populært sagt, men vi skal sikre helhedssynet – den holistiske tilgang til hele den unge. Det betyder at misbruget kun er én tilgang – vi skal forholde os til hele den unge hverdag (arbejde/uddannelse, boligsituation, fritidssituation voksne/netværk) – der er selvfølgelig forskel på om det er de helt unge i daggruppen – de voksne i aftengruppe (som vil en forandring i deres liv) eller unge som kommer decideret for misbrugsrådgivning.*

c) *Et misbrug i sig selv er vel ikke en styrke – men den livserfaring som følger med en misbrugsperiode i sit liv, kan være en styrke, når man er kommet ud på den anden side – alle de kriser man ikke dør af - er en styrke at komme igennem (kinesisk ordsprog lettere omskrevet). Alle medarbejdere i U-turn kender ungdomsarbejde, og ved hvor vigtigt det er ikke kun at fokusere på misbrug – at misbrug er et symptom på andre problemer. Derfor arbejder vi bevidst med i aftengrupperne ikke kun at tematisere gruppesamtaler om misbrug og at kombinere samværet med aktiviteter (fælles tredje), som på forskellige leder styrker forholdet mellem behandler og de unge - og som udvider de kompetencer de unge har...*

d) Selvfølgelig kan man opnå kontakt med ungdomsmiljøer som indeholder rusmidler og misbrug – og gøre noget sammen som ikke handler om misbrug. Det synes jeg bare ikke er U-turns opgave. Politikerne i København har bevilget 9 mill. kr., hvilket er ganske mange penge – de er ikke bevilget til at vi skal ud og arbejde bredt i forskellige ungdomsmiljøer som ”ungdomsklubpædagoger”, der ikke forholder sig til misbrugsproblematikker! Dette er sagt i fuld respekt for klubpædagoger – vi har bare forskellige roller, og det skal udnyttes!